

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Sheikh Attar Nishapuri

فریدالدین محمد بن ابوبکر، معروف به عطار نیشابوری، شاعر و عارف معروف ایرانی قرن ششم و هفتم هجری است. از جزئیات زندگی اش اطلاعات کاملی در دست نیست. او در سال ۵۴۰ق یا ۵۳۷ق در منطقه گدکن حوالی نیشابور به دنیا آمد و در حمله سربازان مغول به نیشابور، اسیر و سپس در سال ۶۱۸ق و یا ۶۲۷ق کشته شد. در ایام مکتب، حکایاتی از زندگی بزرگانی چون عباس طوسی، مظفر عبادی، رکن‌الدین اکاف و محمد بن یحیی، او را به خود جذب می‌کرد. این حکایات علاوه بر اینکه مشوق عطار در طریقت بودند بعدها در تذکرةالاولیا گرد آمدند.

عطار با علوم مختلفی مانند قرآن، حدیث، فقه، تفسیر، طب، نجوم و کلام آشنایی داشت. عطار اشعار بسیاری درباره فضیلت خلفا دارد که نشان می‌دهد بر مذهب اهل سنت بوده است؛ اما همچنین اشعار بسیاری در فضیلت حضرت علی(ع) و اهل بیت(ع) سروده است؛ چندان که سبب شده است کسانی او را شیعه بدانند. الهی‌نامه، اسرارنامه، خسرونامه و منطق‌الطیر از آثار منظوم عطارند و تذکرةالاولیا تنها اثر او به نثر است.

پدر او داروفروش (عطار) بود و فریدالدین نیز ابتدا به شغل پدر مشغول شد. او برای کسب علم، به هند، عراق، شام و مصر مسافرت کرد. سپس به نیشابور بازگشت و تا پایان عمر در آنجا زیست. عطار با علوم مختلفی مانند قرآن، حدیث، فقه، تفسیر، طب، نجوم و کلام آشنا بود که نتیجه آن در آثارش نیز دیده می‌شود. عطار نیشابوری را از عارفان بزرگ ایران می‌دانند و می‌گویند او تحولی عمیقی در عرفان اسلامی ایجاد کرده است. به گفته سعید نفیسی، عطار مرید شیخ نجم‌الدین کبری،

بنیان‌گذار طریقه کبرویه، از سلسله‌های مهم تصوف در قرن ششم و هفتم قمری بوده است. جامی او را مرید شیخ مجدالدین بغدادی، عارف قرن ششم و هفتم قمری دانسته است. هفت شهر عشق عطار که در عرفان معروف است از وی چنین نقل شده است: نخستین «جستجو و طلب» است، باید در راه مقصود کوشید-دوم مقام «عشق» است که بی‌درنگ باید به راه وصال گام نهاد. سوم «معرفت» است که هر کس به قدر شایستگی خود راهی برمی‌گزیند. چهارم «استغنا» است که مرد عارف باید از جهان و جهانیان بی‌نیاز باشد. پنجم مقام «توحید» است که همه چیز در وحدت خدا مشاهده می‌شود. ششم مقام «حیرت» است که انسان در می‌یابد که دانسته‌های او بسیار اندک و محدود است. هفتم مقام «فنا» است که تمام شهوات و خودپرستی‌های آدمی از او زایل می‌شود و می‌رود تا به حق واصل شود و در واقع از این فنا به بقا می‌رسد.

مولوی درباره عطار و سنایی گفته است:

عطار روح و سنایی دو چشم او   ما از پی سنایی و عطار می‌رویم

و در جای دیگری سروده است:

هفت شهر عشق را عطار گشت   ما هنوز اندر خم یک کوچه‌ایم

تذکره‌الاولیاء کتابی عرفانی است به نثر ساده و در قسمت‌هایی مسجع، که در شرح احوال بزرگان اولیاء و مشایخ صوفیه توسط فریدالدین عطار نیشابوری به فارسی نوشته شده است. این کتاب شامل حکایت‌ها و گفتارهایی از اولیای الهی است. آغاز این اولیاء، امام جعفر صادق (علیه‌السلام) است که عطار از آن حضرت، سخنان و کرامات بسیاری گفته است. دیوان عطار که بیشتر شامل غزلیاتی است عاشقانه، عارفانه. *منطق الطیر* یا *مقامات الطیور* منظومه‌ای است از عطار نیشابوری که به زبان فارسی و در قالب مثنوی در بحر رمل مسدس مقصور (محذوف) سروده شده است. کار سرودن این مثنوی در قرن ششم هجری قمری (۱۱۷۷ میلادی) پایان یافته است. ابیات این مثنوی را معمولاً بین ۴۰۳۰۰ تا ۴۰۶۰۰ بیت دانسته‌اند. *منطق الطیر* از مثنوی‌های تمثیلی عرفان اسلامی به‌شمار می‌آید. مراحل و منازل در راه پوییدن و جستن عرفان یعنی شناختن رازهای هستی در *منطق الطیر* عطار هفت منزل است. او

این هفت منزل را هفت وادی یا هفت شهر عشق می‌نامند. به علاوه، آثار دیگری از عطار وجود دارد که قابل استفاده برای عوام و خواص است. برخی از این آثار عبارت‌اند از:

۱. مصیبت‌نامه

۲. الهی‌نامه

۳. اسرارنامه

۴. مختارنامه

۵. خسرونامه

۶. دیوان غزلیات و قصاید

۷. جواهرنامه

۸. شرح القلب

روز ۲۵ فروردین در تقویم ایران روز ملی عطار است که هر ساله در نیشابور، آرامگاه وی همراه برنامه‌های عطارشناسی برگزار می‌شود؛ گلباران آرامگاه عطار، ارائه پژوهش‌هایی در مورد این شاعر، نمایشگاه کتاب و خوشنویسی و شب شعر از جمله برنامه‌هایی است که در این روز برگزار می‌شود.